

Citation:

H.J. Koenen, Levensbericht T.W.J. Juynboll, in:
Jaarboek, 1861, Amsterdam, pp. 129-135

TER NAGEDACHTENIS

VAN

THEODORUS WILLEM JOHANNES JUYNBOLL,

DOOR

H. J. KOENEN,

Secretaris der Letterkundige Afdeeling *).

Den 16^{den} September dezes jaars, Mijne Heeren, heeft onze Afdeeling wederom een zeer geleerd en verdienstelijk medelid verloren, tot wiens nagedachtenis ik het mij een aangenamen plicht reken, eenige woorden in uw midden te spreken. Want, ofschoon dat vak van Taal- en Letterkunde, waartoe zijne studiën voornamelijk betrekking hadden, niet behoort tot het gebied, waarop ik mij gewoonlijk beweeg, ik heb toch over dat zoo hoogbelangrijke veld bestendig den blik laten gaan; en daar het thans den eersten beoefenaar der Semietische talen geldt die aan onze Afdeeling ontvallen is, wil ik trachten u het standpunt aan te wijzen, waarop zich onze JUYNBOLL, naar mijn inzien, in de wetenschappelijke ontwikkeling van onze dagen, bepaaldelijk hier te lande, bevonden heeft. Eene beoordeeling zijner werken, die hier ter plaatse ook niet gevorderd wordt, moet ik natuurlijk aan anderen overlaten.

Men vindt van tijd tot tijd in de geschiedenis van den menschelijken geest mannen, die eene nieuwe baan openen, en van wie eene nieuwe ontwikkeling der wetenschappen, die zij be-

*) Voorgesproken in de Gewone Vergadering der Afdeeling van den 9^{den} December 1861.

heerscht hebben, dagteekent. Zoo was het op 't gebied der oude klassieke letteren en bepaaldelijk voor het Grieksch met eenen HEMSTERHUIS gesteld; zóó in de studie van het Oostersch met den beroemden ALBERT SCHULTENS. Die plaats moet in onze eeuw, bij de herleving van onze nationaliteit en de nieuwe vlucht, welke toen hier te lande in onderscheidene vakken van menschelijke kennis werd waargenomen, — op het uitgestrekte veld der oostersche letteren worden toegekend aan HENDRIK ARENT HAMAKER. Tot op dien tijd heerschte de school der SCHULTENSEN, vertegenwoordigd door eenige harer niet onwaardige leerlingen, onder wie het grammatisch gezag van SCHRÖDER bijna algemeen als bij overlevering werd in stand gehouden. HAMAKER, zelfstandig leerling van WILLMET, krachtvol tevens en vrijzinnig van geest, vol zelfgevoel en hakend naar duurzamen nareem, sloeg eene nieuwe baan in. Indien vóór SCHULTENS de Hebreeuwsche taalkennis een onbetwist oppergebied bij de beoefening van het Oostersch gehandhaafd, een koninklijken scepter gezwaaid had; — indien de SCHULTENSEN voor hare leemten en duisterheden in den steeds milder vloeienden stroom der Arabische letteren een nieuwen toevloed van hulpmiddelen hadden gevonden: nu brak een geheel nieuwe dag aan. Want, schoon de grammatische beoefening van het Hebreeuwsch dezelfde als vroeger bleef, zoodat er in dezen geene afwijking van de beginselen der School van SCHULTENS kan worden opgemerkt, terwijl die beginselen slechts met meer juistheid en naauwkeurigheid werden toegepast, en vooral het syntactische gedeelte veelvuldig werd ontwikkeld, evenwel werd door HAMAKER in ons Vaderland de richting en het doel der oostersche studiën geheel gewijzigd. De beoefening toch van het Semietisch werd niet meer, gelijk bij zijne onmiddelijke voorgangers, geheel en al dienstbaar gemaakt aan de kennis van de Hebreeuwsche taal; maar de kennis van het Hebreeuwsch moest, gelijk die der overige Semietische dialecten, HAMAKER dienen om tot het inzicht van den aard en het wezen van den Semietischen taalstam op te klimmen. Hij trachtte alle die taaltakken en tongvallen in zijne studie te omvatten, en alzoo tot het wezen van de Semietische taal door te dringen. Bij zijne steeds

verder zich uitbreidende nasporingen, trok hij ook het Sanskrit binnen den kring van zijn onderzoek, en zou, indien hij langer in het leven ware gespaard geworden, zijn grootsch ontwerp, om alle bekende talen aan zijne scherpzinnige spraakvorsching te onderwerpen en alzoo tot de algemeene grammatica op te klimmen, — een ontwerp, dat hij met den schranderen, maar wel eens wat buitensporigen BILDERDIJK gemeen had — waarschijnlijk tot op eene aanmerkelijke hoogte genaderd zijn. Het is toch bekend, dat zijne belangrijke *Akademische Voorlezingen* slechts tot voorlooper dienen moesten van een nog dieper gaand Werk over hetzelfde onderwerp, in het Latijn uit te geven, hetwelk een nog veel ruimeren omvang van algemeene taalstudie zoude omhelsd hebben.

Bovendien werd dit geheele vak van studie door HAMAKER gewijzigd door verplaatsing van het beoogde doel. Niet meer, zoo als vroeger, was de kennis der *Heilige Schrift* het hoofddoel dezer studiën, maar de Arabische en de overige Oostersche Schriften, de Punische en andere monumenten, waren niet minder het voorwerp zijner nasporingen als de gewijde overblijfselen der Israëlieten. Met dezelfde geestdrift, op dezelfde grondslagen, door dezelfde middelen, werd de kennis van deze, als die van gene, nagejaagd. Niet meer als heilige boeken, maar als belangrijke gedenkstukken der oudste Semietische literatuur, werden de Hebreuwsche schriften onderzocht en verklaard, en deze vrije wetenschappelijke oefening met koenen en vasten tred, en onbezorgd voor de uitkomsten, voortgezet.

Niet al de tijdgenooten van HAMAKER, het is zoo, wilden of konden hem op dien weg gereedelijk volgen. Want, om niet te spreken van buitenlandsche Geleerden, die hem soms met groote vinnigheid bestreden, zoo als GESENIUS en POTT; ook hier te lande vond zijn vrijzinnig standpunt geene algemeene goedkeuring: en VAN DER PALM, ofschoon volgens zijn vreden rustlievend karakter en op zijn reeds gevorderden leeftijd, ongenegen om tegen de nieuwe richting polemisch op te treden, bleef toch steeds beweren, dat de studie van het Oostersch een verkeerden weg had ingeslagen, en dat de vruchten van dezen boom geen heil zouden aanbrengeu.

Dit is intusschen, mijns inziens, zeker, dat HAMAKER een der eersten was, die de vrije wetenschap in hare stoute ontwikkeling onbepaald huldigde en zonder omzien toepaste. Of nu, hetzij toen, hetzij later uit de nieuwe methode gevolgen zich hebben geopenbaard, die de bezorgdheid van VAN DER PALM wettigen, behoeft hier niet onderzocht te worden, en staat niet ter mijner beoordeeling. Maar zeker is het, dat het onbekrompen en groothartige streven van eenen HAMAKER, die bij uitnemendheid de man was om geestdrift bij zijne leerlingen te verwekken, in ruime mate die vrucht van zijn onvermoeide streven inoogstte. Want ofschoon hij wellicht minder geschikt was om op zulken, wier geestvermogens niet boven het middelmatige stegen, te werken, enkele leerlingen, zijner waard, moest hij tot zich trekken, die zijne richting onverdroten zouden voortzetten. In zonderheid waren het twee jeugdige geleerden, die in hoogachting en geestdrift voor hunnen krachtvollen en vurig bezielde meester de anderen voorbijstreefden, JUYNBOLL en WEIJERS: de eerste in jaren, de andere wellicht in vlugheid van vernuft en veerkracht van geestontwikkeling de voornaamste; maar beiden onderling door oprechte en hartelijke vriendschap — eene vriendschap die onverbreekelijke banden vlecht — met elkander verbonden. De jongste in jaren volgde den geliefden en bewonderde meester op het zoo vroeg door hem verlaten leergestoelte het eerst op, en vervulde in een korten levensloop groote verwachtingen. In hem roemden zijne leerlingen vooral de vastheid en naauwkeurigheid der grammaticale beoefening van het Hebreuwsch; terwijl zijne uitgegevene geschriften tevens van zijne uitgebreide kennis van het Arabisch en andere Semietische dialekten overvloedige blijken geven. Aan hem zijn wij het schrandere uitgedachte stelsel verschuldigd, om al de oostersche klanken door eenige daartoe bepaaldelijk vernuftig gecombineerde schriftteekenen in verband met het gewone romeinsche alfabet, eigenaardig en naauwkeurig uit te drukken. — JUYNBOLL, nadat hij zich te Franeker met den ganschen omvang van zijn steeds uitgebreider geworden vak gemeenzaam had gemaakt, koos, te Groningen beroepen, bij voorkeur de Samaritaansche geschiedenis en letteren ter beoefening, en verspreidde daarover een nieuw licht.

Toen hij later in de plaats van zijn zoo vurig beminden vriend en voorganger WEIJERS was opgetreden, en hem alzoo ook de werkvolle betrekking van *Interpres Legati Warneriani* was opgedragen, was hij al aanstonds bedacht om zich eene naauwkeurige kennis van den ontzettend grooten schat van HSS. te Leiden voorhanden, eigen te maken. Gij herinnert u, geëerde Medeleden, dat de ijverige man niet rustte of de belangrijke verzameling, door HAMAKERS Leermeester WILLMET aan het voormalige Kon. Nederlandsche Instituut vermaakt, moest ook naar Leiden overgebracht en daar aan de oostersche studiën dienstbaar gemaakt worden; een verlangen, waaraan het Bestuur onzer Akademie dan ook meende te moeten voldoen. Belangrijk was de Redevoering, in welke JUYNBOLL voor eenige jaren een overzicht gaf van den oorsprong, den aanwas en omvang van al deze schier voorbeeldeloos rijke schatten, waardoor de openbaarmaking van belangrijke Manuscripten voorbereid werd. Weldra koos hij uit den onmetelijken voorraad zoodanige geschriften ter bearbeiding uit, die over de Geschiedenis, vooral ook de Aardrijkskunde van het Oosten een nog ongekend licht konden verspreiden. Reeds uit zijne Inaugureele Oratie, bij het aanvaarden van het Hoogleeraarambt te Leiden gehouden, viel het kennelijk in het oog, met welk eenen voorkeur hij vermeldde hetgeen in de laatste tien jaren tot meerdere bekendwording der land- en volkenkunde van gindsche verre gewesten door onderscheidene reizigers was geleverd geworden, waarbij vooral de namen van eenen SCHUBERT, LEON DE LABORDE en ROBINSON werden in het licht gesteld. Was het wonder dat de Geographie van het Oosten hem eerlang nog boven de bronnen voor Geschiedkunde aantrok? Zoo was de weg gebaad tot de bearbeiding van het doorwrochte Arabische *Lexicon Geographicum*, dat onze JUYNBOLL met zijnen verdienstelijken leerling en vriend J. J. B. GAAL, die eerst leerling van ons geleerd medelid RUTGERS, daarna te Delft van onzen beroemden ROORDA geweest is, begon openbaar te maken, en 't welk men te recht „een waren *Thesaurus Geographicus*” genoemd heeft. De Auteur van het omvangrijke werk, waaruit dit woordenboek getrokken is, de geleerde JACOUT uit Hamath, gestorven om-

streeks het jaar 1229 na CHRISTUS, was uit Grieksche ouders geboren, doch reeds in zijne kindsheid in slavernij weggevoerd. Later in vrijheid gesteld, leide hij zich toe op den boekhandel, en deed voor dat vak herhaalde reizen in Arabië, Egypte, Syrië, Mesopotamië en Middel-Azië. Zijne bijzondere opmerkzaamheid, grondig onderzoek, groote belesenheid en uitgebreide land- en volkenkunde, stelden hem in staat om een zeer uitvoerig aardrijkskundig woordenboek te vervaardigen, hetwelk tot hiertoe niet is uitgegeven. Doch twee uittreksels zijn er van vervaardigd. Het ééne, getiteld *Moschtarek* is slechts een kort woordenboek van gelijkkluidende plaatsnamen, en werd in 1846 door WÜSTENFELD in het licht gegeven. Het andere, getiteld *Merasid al-Itthilâ*, is eene verkorting van het geheele woordenboek van JACOUT; en dewijl dat laatste nog wel zoo spoedig niet zal worden uitgegeven, daar dit ongehoorde kosten en ingespannen krachten van vele geleerden gezamentlijk zoude vorderen, is de uitgave der verkorting door JUYNBOLL bezorgd in acht afleveringen, van 1850 tot 1854, waarna in 1859 een eerste Deel met aantekeningen verscheen, hetwelk nog door een tweede zal gevolgd worden, een wetenschappelijke arbeid van het grootste gewicht, en onmisbaar bij het lezen der Arabische dichters en geschiedschrijvers *). Hierin had nu JUYNBOLL de grootsche roeping zijns levens gevonden; een arbeid, des te merkwaardiger, eensdeels dewijl hij daarin HAMAKER minder tot voorganger had gehad, anderdeels dewijl de ontwaakte zucht om het verre Oosten te bezoeken hem thans een overvloedigen schat van bouwstoffen kon verschaffen, waarin zich een vroeger leeftijd niet had mogen verheugen, en waar het persoonlijk onderzoek van beroemde reizigers en de ingespannen bronnenstudie van werkzame geleerden elkander meer dan ooit de hand reiken. Onder dien zoo belangwekkenden arbeid werd de levensdraad van JUYNBOLL afgesneden, en dat terwijl men bij zijne schier voorbeeldelooze werkzaamheid, ondersteund door een bij dergelijke studiën ook niet onverschillig aanzienlijk geldelijk vermogen, nog zoo

*) Men zie den Parijschen Hoogl. REINAUD in het *Journal Asiatique* van 1860.

rijke vruchten van zijn mannelijken leeftijd had mogen verwerven!

Is het niet zoo, Mijne Heeren, dat, ofschoon onze Instelling zich niet met vele vruchten zijner werkzaamheid zag begunstigd, evenwel zijn verlies, ook in onzen kring, eene welverdiende deelneming behoort te vinden? Is het niet zoo, dat hij de hulde verdient ook van den niet ingewijde in de veelomvattende wereld der Semietische taalstudie, die bedenkt, wat vruchten in de voorgaande eeuw uit de reizen van eenen NIEBUHR, ook voor zulken die van het Oostersch hun vak niet maakten, zijn voortgekomen? Die hulde aan de nagedachtenis van ons vereeuwigde medelid te betoonen, was mij een heilige en dierbare plicht, overtuigd, dat wie met gemoedelijke trouw heeft gearbeid op een veld, voor Kerk en Maatschappij zoo gewichtig, er eene onmiskenbare aanspraak op heeft, dat zijne nagedachtenis in zegening blijve.